

MIROŚLAWA WRONKOWSKA-DIMITROWA

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

**O STAROPOLSKICH I PÓŹNIEJSZYCH DERYWATACH
I FRAZEOLOGIZMACH Z ELEMENTEM *SKORO*
(Z UWZGLĘDNIENIEM TŁA SŁOWIAŃSKIEGO)**

Słowa kluczowe: historia wyrazów; derywat a zmiany kategoryjne i znaczeniowe elementu jego struktury, frekwencja derywatów na przestrzeni wieków a historia zewnętrzna języka polskiego

Skoro należy do tych wyrazów polskich, w których historii znacznym modyfikacjom uległa ich treść. W wyniku kontekstowych przewartościowań z wyrazu pełnoznacznego przeszedł on do roli wyrazu funkcyjnego – pod wpływem kontekstu zaszła tu bowiem zmiana przynależności kategoryjnej wyrazu: od przysłówka ze znaczeniem ‘szybko’ do spójnika, który leksykograficznie przedstawiony jest jako nacechowany, tj. opatrzony kwalifikatorami: 1) *książkowy* – ze znaczeniem ‘jeżeli, ponieważ’ wprowadzającym zdanie podrzędne warunku lub

przyczyny oraz 2) *przestarzały* – ze znaczeniem ‘kiedy, gdy’ wprowadzającym zdanie podrzędne czasowe¹.

Skoro w dawnym użyciu przysłówkowym uważane jest za dziedzictwo prasłowiańskie, którego wczesne zaświadczenie przynoszą najdawniejsze zabytki piśmiennictwa słowiańskiego. W tekstach kanonu staro-cerkiewno-słowiańskiego występuje ze znaczeniem ‘szybko, prędko’ – gdy mowa jest o ruchu (np. Mt 28,8 **Ошъдъци скоро отъ гроба**), a także ze znaczeniem ‘wkrótce, niebawem, zaraz’ – gdy mowa jest o czasie (np. Ps 69(68),18 **яко скръбѣа скоро слыши ма**)². Z dawnych słowiańskich tekstów odnotowano też derywaty oparte na rdzeniu *skor-*, takie jak *скорость* i *скорога* ‘szybkość, prędkość’, postaci przymiotnikowe *скоръ*, *-а*, *-о* oraz złożenie *скорописць*³, które można by oddać polskim ‘szybkopiszący’.

W polszczyźnie najdawniejsze poświadczenie ma *skoro* nie jako wyraz samodzielny, ale jako człon compositum. To poświadczenie *skoro* jako elementu wyrazu złożonego znajdujemy wśród nazw roślin w rękopisie z początku XV wieku, które w wyborze przytoczył W. Taszycki z materiału zebranego i wydane w 1910 roku przez J. Rostafińskiego⁴. Jest to nazwa rośliny leczniczej, dziś – ‘babka wąskolistna, *Plantago lanceolata*’, tam o postaci – *skorocel* (*scorocel*), którą autor opatrzył komentarzem wyjaśniającym, że pierwszym członem jest przysłówek *skoro* o znaczeniu ‘prędko, szybko’, a część druga pozostaje w związku z *cały*, dial. *celić* ‘cucić, trzeźwić omdlałego’, w scs. *cěliti* // *cělěti* ‘leczyć’; cały wyraz – *skorocel* – znaczy tyle, co ‘roślina szybko lecząca’⁵. A więc mechanizm rozumienia tej nazwy (a także i jej powstania) tkwiłby w motywacji asocjacyjnej⁶, oczywiście przy założeniu jasności znaczeniowej obu członów.

¹ *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, pod red. A. Markowskiego, Warszawa 1999, s. 927.

² Przykłady zaczerpnięte z: *Slovník jazyka staroslověnskeho*, pod red. J. Kurza, Praha 1985, t. 4, s. 90.

³ *Ibidem*, s. 91.

⁴ W. Taszycki, *Najdawniejsze zabytki języka polskiego*, Wrocław 2003, s. 132 (wydanie oparte na wydawnictwie BN, seria I, nr 104).

⁵ *Ibidem*.

⁶ Według następującego rozumienia tego procesu: „O motywacji asocjacyjnej mówimy wtedy, gdy domniemana podstawa słowotwórcza jest wykładnikiem jakiejś drugorzędnej, niedefinicyjnej cechy denotatu danej nazwy”. A. Nagórko, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, Warszawa 2000, s. 173.

Tymczasem słownik staropolszczyzny (dalej Słstp)⁷ *celić* ‘leczyć’ nie notuje, a *skoro* ‘szybko, celeriter’ poświadcza skromnie – tylko jednym przykładem z Psalterza puławskiego (tu zastosowana pisownia współczesna): „Bo jako siano *skoro* zwiędnie” (36,2), podając jednocześnie tekstowy wariant z Psalterza floriańskiego – *rychło*⁸. Przy haśle *skorocel* zaś stoi kwalifikator – bohemizm. Tak też, jako zapożyczenie z czeszczyzny, potraktowane jest jeszcze jedno nazwanie tej rośliny leczniczej, występujące w słowniku Stanki – *itrocel* jako synonimiczne względem polskiego *scorozocz*⁹. I ta pożyczka leksykalna¹⁰ w członie drugim posiada element *-cel*, pierwszy zaś – *itro-* jest przekształconym na gruncie czeskim (ze swoistym, wyjątkowym efektem denazalizacji¹¹) słowem *jětro* ‘wątroba’. Po dziś dzień takimi nazwaniami posługują się nasi południowi sąsiedzi: *jitrocel kopinaty* – Czesi (którzy mają wiele innych nazw ludowych: *babka*, *celniczek*, *hojilek*, *ranocel* i in.; por. człony *-cel* i *-lek*), a *skorocel kopijovity* – Słowacy.

Rodzime nazwy ‘babki’ odnotowuje Słstp następujące¹²: *Skorocięc* (?) – 1491 (skoroyczancz); *Skorożęc* // *Skolorzęc* (skoroszocz) – 1419, skolorzancz – 1455 oraz *Skoroźrza* – 1460 (skorosrye...), z których trzy pierwsze postaci (*skorocięc*, *skorożęc* i *skolorzęc*), zaliczone do złożeń z interfiksem zerowym, uważane są za nieprzejrzyste pod względem strukturalnym, a tylko struktura nazwy *skoroźrza* pokazuje motywujące ją elementy: od *skoro*, *źrzc*¹³ ‘dojrzewać’ (?). Jednakże i o tych nieprzejrzystych można by coś powiedzieć, wyodrębniając, na zasadzie analogii do innych formacji rzeczownikowych, określone ich elementy. Tak na przykład zestawiając *skorożęc* z *sianożęc* – złożeniem z interfiksem *-o-* od *siano* oraz *żęc* (całość o znaczeniu ‘łąka, z której zbiera się siano’¹⁴) – moż-

⁷ *Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, t. I, Wrocław 1953–1955, s. 212 – występuje tu hasło *Calić* // *Celić* ‘naprawiać’.

⁸ *Ibidem*, t. VIII, Wrocław 1977–1981, s. 247. Dla porównania wskazać można późniejszą postać tego wersetu psalmowego w Biblii ks. Wujka: „Uwiędną *prędko* jak trawa”; w tekście cerkiewnosłowiańskim konsekwentnie: *skoro*.

⁹ J. Siatkowski, *Bohemizmy fonetyczne w języku polskim*, cz. II, Wrocław 1970, s. 52.

¹⁰ *Ibidem*, s. 37.

¹¹ *Ibidem*, s. 7: $\epsilon > (a) > i$.

¹² *Słownik staropolski*, t. VIII, s. 247.

¹³ *Słowotwórstwo języka doby staropolskiej. Przegląd formacji rzeczownikowych*, pod red. K. Kleszczowej, Katowice 1996, s. 368.

¹⁴ *Ibidem*, przykład ze s. 362.

na strukturalny element *żąc* widzieć w nazwie ‘babki’ *skorożęc* i analogicznie *ciąc* – w nazwie ‘babki’ *skorocięc*, co jednak wcale jeszcze nie prowadzi do wyłaniania się znaczenia strukturalnego. Jeśli *skoro* występuje tu nie w odniesieniu do ruchu ‘szybko, prędko’, a raczej w odniesieniu do czasu ze znaczeniem ‘wcześnie’ – to może w znaczeniu kryje się ‘roślina, którą ścina się, żnie się wkrótce // zaraz po rozwinięciu’?

Możliwa jest też interpretacja tych staropolskich nazw poprzez odniesienie ich do zapożyczonej postaci nazwy ‘babki’ – do bohemizmu *skorocel*: może, znany skądinąd, element *skoro-* został w polskim nazwaniu utrzymany, a tylko niezbyt przejrzyste *-cel* zmienione?

O znaczeniu leksemu *skoro*, jego użyciu i o derywatach zawierających taki element w polszczyźnie wieku XVI, trudno – ze względu na brak leksykograficznego opracowania – wypowiedzieć się w sposób zadowalający. W kartotece *Słownika polszczyzny XVI wieku*¹⁵ wyszczególnione są zbiory fiszek do (na razie) trzech haseł: *skoro*, *skorojrzały* oraz *skorość*. Dwa ostatnie mają pojedyncze egzemplifikacje: *skorojrzany* (owoc) – Bartł.Bydż.; *skorość* ‘szybkość’ – „więc bystry prędko się sprzykrzy, a nietrwała jego skorość” (Pisma polit.).

Dla hasła *skoro* zestawiony jest nieopracowany jeszcze, bogaty materiał ilustracyjny, który (z przejrzanych losowo około 100 fiszek) zdaje się zaświadczać różne znaczenia i użycia słowa *skoro*:

1) ‘gdy’ – w zbadanym materiale najczęściej przykładów poświadczają użycie w funkcji spójnika wprowadzającego zdanie podrzędne czasowe: „A ona *skoro* usłyszała / natychmiast prędko powstała i naprzeciw Panu Jezusowi biegła” (OpZyw, 1522); „Kaczęta, jako *skoro* się z jaja wylęga / wnet prętko biegają” (Falimirz, O ziołach, 1534); „W niedziele abyś ministrował / *skoro* dicentes usłyszysz, tedy we dzwonek zadzwonisz” (Seklucjan, Katechizm, 1547); „A ziemia / *skoro* słońce jej zagrzeje / w rozliczne barwy znowu się odzieje” (Kochan. Pieśni 1586); „Marta tedy *skoro* usłyszała, że Jezus idzie, zabiegała mu, a Maria doma siedziała” (Wujek, NT 1593). Uwzględniając taki materiał, można by uściślić stwierdzenie D. Buttlerowej, która pisała (zapewne myśląc o współczesnym znaczeniu *skoro* jako ‘spójnika wprowadzającego zdanie podrzędne warunku lub przyczyny; jeżeli, ponieważ’): „Nie jest też jeszcze jako spójnik zarejestrowany u Lindego wyraz *skoro*, choć jednocześnie liczne przykłady w słowniku zaświadc-

¹⁵ Wykorzystana została kartoteka znajdująca się w toruńskiej pracowni *Słownika polszczyzny XVI wieku*.

czają jego użycie przysłówkowe w znaczeniu ‘szybko, skwapliwie’¹⁶. Szesnastowieczne teksty dają podstawę do wnioskowania o wczesnych początkach zachodzącej przemiany przynależności kategoryjnej wyrazu *skoro* oraz jego funkcjonowaniu i jako spójnika, i jako przysłówka, co zaświadcza przykłady wybrane z materiałów kartoteki;

2) ‘wkrótce’// ‘niebawem’ – w użyciu przysłówkowym: „Żyto jeśli ma być przedawane *skoro* przed świętym Marcinem” (GostGosp. 1588); „Kędy siano mięsze łąka rodzi/ tedy je siec *skoro* po Świątkach” (GostGosp. 1588).

Skromny kontekst nie zawsze pozwala jednoznacznie ustalić znaczenie, które wypadłoby przydać wyrazowi *skoro*: ‘wkrótce’ czy ‘szybko’, por.: „Wszakż on *skoro* po śmierci otcowej [...] wszystkie biskupy wywołane przywrocił” (Miech. GlSar 1535);

3) jako element frazeologizmu (?) – „Syn Jowiszow Herkules nie zaspał swych rzeczy / Przeliczył przednie woły: bo je miał na pieczy / Obaczył, że nie wszytki: wnetże *skoro* z brzaskiem / Zguby swojej po polu szukał z wielkim trzaskiem” (Klon. Wor. Jud 1600). Można by w tym połączeniu wyrazowym widzieć synonim albo prototyp współczesnego nam *skoro świt* ‘wcześnie, rankiem, bladym świtem, o świcie, o brzasku, (ekspr.) raniutko, raniuteńko’¹⁷.

Z okresu późniejszego o sytuacji w zakresie derywatów z elementem *skor(o)* danych dostarczają materiały, które uwzględni powstający *Słownik polszczyzny XVII i I poł. XVIII wieku*. W przygotowanym indeksie wyrazów znajdują się: *skoropis*, *skororzywy*, *skororżliwy*, *skorość*, *skoroźrzały*, *skorożył*. Choć na razie odnotowane są bez uwzględnienia znaczeń, to jednak można w pewnym stopniu je przewidzieć na podstawie tego, co przekazuje Słstp oraz słowniki rejestrujące polszczyznę okresu późniejszego – Słownik Lindego i Słownik warszawski. W niektórych z tych derywatów w elemencie *skoro* dopatrzeć się można dawnego znaczenia ‘szybko, prędko’ lub ‘wcześnie’; występowanie tych wyrazów potwierdzone zostało w Słowniku Lindego¹⁸, opatrującym je kwalifikatorem wskazującym na pochodzenie lub umieszczającym w kontekście odpo-

¹⁶ D. Buttler, *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa 1978, s. 172. W przykładzie, który został przytoczony dla takiego użycia *skoro* ‘szybko’ (pierwotnie odnoszonego do ruchu): „Skoro po śmierci Krzywousta odstali od Polski Prusowie”, można by też widzieć i znaczenie ‘zaraz, wkrótce’, odnoszone do czasu.

¹⁷ *Słownik synonimów polskich*, pod red. Z. Kurzowej, Warszawa 1998, s. 363.

¹⁸ *Słownik języka polskiego*, oprac. przez M.S.B. Linde, t. V, Lwów 1859, s. 292–293 – tu znajdują się wszystkie przytoczane niżej hasła z tego słownika.

wiedników słowiańskich. Tak więc występuje tu *skoropis* (obok którego także i *skoropism*) ‘z tytlami pismo prędkie’, oba z kwalifikatorem: cerkiewne oraz *skoropiszec* ‘szybko piszący’ – słowo charakteryzowane jako ruskie. Przy przymiotnikach o postaci *skorozrzy* // *skołoźrzy*, *skorozrzywy* // *skołoźrzywy*, *skoroźliwy* ze znaczeniem ‘rano dojrzały, ranny’ (tj. ‘wczesny’) stoi ruskie *скорозрѣлый*, *скороспѣлый*, uwydatniając słowiański charakter derywatów, a może i sugerując kalkę postaci słowotwórczej. Podobnie oceniać można po raz pierwszy leksyko-graficznie tu zarejestrowany derywat *skorophynny* ‘szybko płynący’, zestawiony z rus. *скоротекущий*. Nową jednostkę leksykalną stanowi też *skorodoktor* ‘który na prędcie doktorem został’, z objaśnieniem znaczeniowym wpływającym z tkwiącego jeszcze w pierwszym członie znaczenia ‘szybko’. Wiek później, w Słowniku warszawskim, opatrując kwalifikatorem staropolski, zarejestrowano znaczenie tego słowa jako ‘doktor niedoświadczony’, już więc bez związku z dawnym znaczeniem członu *skoro*, choć wskazano elementy jego budowy: <skory + doktor>¹⁹. O wygasającym przysłówkowym znaczeniu *skoro* może też świadczyć spora grupa przymiotników ze znaczeniem ‘wcześnie dojrzewający; prędko, przedwczesny, za wczesny’, opatrzonych w słowniku krzyżykiem, a więc uznanych za słowa martwe, wygasłe czy nieużywane, mające jednak wcześniejszą tradycję leksykograficzną, takie jak:

† *skorozrzywy*, † *skoroźliwy*, † *skoroźrzały*, † *skoroźrzy* (*skołoźrzy*, *skołoźrzy*), † *skoroźrzywy* (*skołoźrzywy*, *skolorźliwy*, *skoroźliwy*), † *skorożyty*. Nie znaczy to, że pierwotne znaczenie *skoro* odeszło w zapomnienie. W Słowniku warszawskim, a więc na przełomie XIX i XX wieku, pojawiły się nienotowane dotąd słowa z członem *skoro*, znaczenie swe ze znaczenia elementów struktury wywodzące (w tym *skoro* jako ‘szybko, prędko’, a także ‘wcześnie’). Zaistniały one bądź to przez tradycję²⁰, bądź też – jak można wnosić – przez naśladownictwo struktur słowiańskich. Należy do nich przymiotnik *skoroschnący* (np. lakier) oraz rzeczowniki: *skorochód* ‘człowiek szybko chodzący’, *skorojrzak* ‘rychło (wcześnie) dojrzewający’ (np. owies), *skorośpiejka* ‘roślina prędeż dojrzewająca i wydająca owoce, anizeli inne tegoż gatunku’ (np. gruszka *skorośpiejka*, kartofle *skorospiejki*); obok wcześniej notowanego (przez Lindego) *skoropiszec* ‘szybko piszący’

¹⁹ *Słownik języka polskiego*, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego, t. VI, Warszawa 1915, s. 163. Przytaczany niżej materiał z tego słownika ma tę samą lokalizację.

²⁰ Zwróciła na to uwagę D. Buttlerowa pisząc, że jeszcze w pierwszej połowie XX w. utrzymywała się tradycja stosowania *skoro* w znaczeniu ‘szybko’. D. Buttler, *Rozwój semantyczny...*, s. 172–173.

– spolonizowana wersja tej pożyczki – *skoropisarz* ‘pisarz piszący przez skrócenia’, z definicją nawiązującą raczej do znaczenia *skoropis* // *skoropism* ‘z tyłkami pismo prędkie’ // ‘pismo pospieszne ze skróceniami’. Element *skoro* zaistniał też w nazwach fachowych – w definicji terminu technicznego *skorotop* ‘mieszanina palna i prędko topiąca kruszce’ uwydatnia się jego znaczenie ‘szybko’, natomiast w definicji terminu zoologicznego – *skoroświt* ‘owad dwuskrzydły, krótkonogi, muchowaty’ – choć słownik podaje składniki budowy (*skory* + *świt*), brak jest nawiązania do znaczenia ‘szybko, wcześniej’. Również z definicją nienawiązującą do znaczenia wskazanych jednakże elementów budowy słowa (*skoro* + *widz*) występuje – po raz pierwszy zarejestrowany leksykograficznie w Słowniku warszawskim – *skorowidz* ‘szczegółowy spis alfabetyczny a. według przedmiotów zawartych w książce’. Jest to jeden z dwu tylko dziś występujących rzeczowników zawierających człon *skoro*, który utrzymując swe znaczenie leksykalne ‘alfabetyczny spis tematów, terminów naukowych’ określań, nazwisk itp.’, rozszerzył współcześnie zakres o znaczenie ‘notes z umieszczonymi z boku kolejnymi literami alfabetu umożliwiającymi szybkie odszukanie notatek pod każdą literą’²¹. Drugim jest *skoroszyt* ‘teczka z kartonu z przymocowanym wewnątrz metalowym urządzeniem do spinania luźnych kartek’, wyraz, którego leksykalne znaczenie pozbawione jest związku ze znaczeniem tworzących go elementów. Gwoli ścisłości odnotować należy uwzględniony przez współczesny słownik PWN przymiotnik od tego rzeczownika (*skoroszytowy*), a w obszernym dziele leksykograficznym z połowy XX wieku, w słowniku polszczyzny pod redakcją W. Doroszewskiego, obok tych wyrazów, także (wcześniej poświadczone słownikowo): *skoropis*, *skoropisarz*, *skoropism*, *skoropismo* oraz *skorość* – wszystkie już z kwalifikatorem: dawny²².

Z dokonanego przeglądu charakterystyki leksykograficznej i analizy użytych wyrazów z elementem *skoro*, które na przestrzeni wieków występowały w polszczyźnie, wynika, że na ich dzieje w zakresie budowy, semantyki (przemian znaczeniowych), liczby i frekwencji wyraźnie oddziaływały tak wewnętrzne, jak i zewnętrzne czynniki historii języka polskiego. Żywotność takich wyrazów i zachodzące w nich przesunięcia znaczeniowe łączyć można z dokonującą się na gruncie naszego języka przemianą kategoriałną wyrazu *skoro*, np. zacieranie się znaczenia ‘szybko, prędko’, i leksykalizacja w wyrazie *skorodoktor* (por. Słow-

²¹ *Słownik języka polskiego PWN*, pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1998, s. 221.

²² *Słownik języka polskiego*, pod red. W. Doroszewskiego, t. VIII, Warszawa 1966, s. 319.

nik Lindego a Słownik warszawski) czy wyparcie z użycia przymiotników, które elementem *skoro* oddawały ‘wcześnie // wcześniej (dojrzewający)’, jak *skoro-źrzały* i jemu podobne. Zróznicowanie w liczebności natomiast i utrzymywanie się struktury wyrazów odnieść można raczej do przejmowania lub oddziaływania wzorca obcego – wpływów wschodniosłowiańskich (a poprzez nie i cerkiewno-słowiańskich). Wystarczy wziąć pod uwagę tło słowiańskie, które włącza Linde w swoim słowniku (przede wszystkim cerkiewno-ruskie – *skoropis // skoropism, skoropiszec*), a i uwzględnić stan strukturalno-semantyczny wyrazów w językach słowiańskiego Wschodu, w których zarówno *skoro* w użyciu przysłówkowym, jak i derywaty z elementem *skoro* dobrze utrzymują się po czasy współczesne. Znaleźć można wśród nich takie, które pojawiły się okresowo w zasobie polszczyzny, np. odnotowana w słowniku warszawskim *skorośpiejka* ‘roślina przedziej dojrzewająca i wydająca owoce, aniżeli inne tegoż gatunku’ ma odpowiednik w rosyjskim – *скороспелка* ‘wczesny, wraz z nazwą owocu, rośliny’; *груши-скороспелки* ‘wczesne gruszki’, *картофель-скороспелка* ‘wczesne ziemniaki’ czy ukraińskim – *скороспілка* ‘wcześnie dojrzewający owoc’. Także w tym słowniku poświadczonemu *skorochód* ‘człowiek szybko chodzący’ odpowiada rosyjskie *скороход*: 1) pot. ‘szybkonogi’; 2) sport. ‘szybkobiegacz; zawodnik uprawiający jazdę szybką’; 3) hist. (слуга; посыльный) ‘laufer; goniec’, ukraińskie *скорохід* ‘biegacz’ i białoruskie *скараход* ‘szybkobiegacz’. Zaś strukturę słowotwórczą później w polskiej leksykografii uwzględnionego *skoroszytu* zestawzić można ze strukturą rosyjskiego *скоросшиватель* ‘skoroszyt, segregator’.

Zarysowana tu sytuacja językowa i wyraźnie zauważalna w przedziale czasowym między początkiem XVII a początkiem XX wieku zwiększona obecność w słownikach wyrazów z elementem *skoro* wydaje się być zrozumiała i oczywista ze względu na sytuację historyczno-kulturową i konfesyjną w Polsce w okresie od epoki Jagiellonów po zabory włącznie.

**ON OLD POLISH AND LATER DERIVATIVES AND IDIOMS
WITH THE *SKORO* ELEMENT
(CONSIDERING THE SLAVIC BACKGROUND)**

Summary

Keywords: history of words, derivative and category and meaning changes of the element and its structure' frequency of derivatives throughout the ages and the external history of the Polish language

The article presents and comments (based on material coming from Polish language dictionaries of Old Polish time, the 16th as well as 19th and 20th century, and also Old Slavonic background) on semantic transformation, in which the word *forasmuch as* underwent in its history: from independent word – adverb of meaning ‘quick, fast’ to the role of functional word – a conjunction ‘when, as’ that introduces a time subordinate clause or ‘if, because’ that introduces a condition or cause subordinate clause. The categorical transformation of the ‘forasmuch as’ word becomes a basis to explain a vivacity of derivatives from this word and declining the meaning shifts in them. Diversity in the space of centuries in derivatives’ attendance and semantics with component ‘forasmuch as’ is connected with external history of Polish language (main Eastern Slavic influences).